

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A Szentai-erdő

JUHÁSZ MAGDOLNA

A Szentai-erdő napjainkban a Kárpát-medence legnagyobb síksági erdőtömbje. A Kis-Balaton medencéjétől a Dráva völgyéig teljes hosszában végighúzódik a belső-somogyi homokvidék nyugati részén. Kiterjedése észak–déli irányban meghaladja az 50 km-t, szélessége 5–15 km között változik. Ez a hatalmas erdőség hosszú ideig elsősorban a nagyvad-vadászat céljára szolgált, a múlt század első felében Hohenlohe német herceg tulajdonában volt, később a Honvédelmi Minisztérium fennhatósága alá került. A Szentai-erdő növényzete részleteiben kevésbé tanulmányozott, mivel a kutatási tevékenység hosszú ideig akadályozva volt. Csupán az erdő északi felében található Baláta-tóról és közvetlen környékéről készültek részletes botanikai leírások.

A Szentai-erdő területén csaknem minden növénytársulás megtalálható, amely a belső-somogyi homokvidéken előfordul. Az éghajlati adottságok alapján klímazonális növényzete gyertyános – koscsányos tölgyes erdő (*Fraxino pannonicæ-Carpinetum*). Ez a mezofil erdőtípus – és a még hűvösebb-párásabb mikroklímát igénylő homoki bükkösök – olyan termőhelyeken található, ahol a homok mellett finomabb frakciók (löss, agyag) is szerepet játszanak az alapkőzet felépítésében.

Mivel a Szentai-erdő nagy része homokhátsági terület, jelentős kiterjedésben uralkodnak a homok alapkőzet által meghatározott (edafikus) termőhelyi viszonyok. A magasabb buckás felszínen (ahol a talajvízjárás nincs közvetlen hatással a légyszárú növényzetre) genyőtés cseres-tölgyesek (*Asphodelo-Quercetum roboris*) jelentik a természetes növénytakarót. Helyenként ezek az erdők korábban – fás legelők kialakítása során – kiirtásra kerültek. A legeltetés ideje alatt az állatok taposása következtében a könnyen kiszáradó, kitett felszínnek homokja fellazult és mozgó futóhomok felszínnek keletkeztek. A legeltetés megszűnése után ezeken a termőhelyeken erdeifenyő és akác ültetvények létesültek. Az aktuális vegetációban a Szentai-erdőben még a genyőtés cseres-tölgyes is viszonylag nagy területeken található.

A buckák lábainál, a deflációs mélyedésekben talajvízjárás hatása alatt álló erdőtársulások, kékperjés cseres-tölgyesek és égeres láperdők alakultak ki. A kékperjés cseres-tölgyes (*Molinio litoralis-Quercetum cerris*) társulás kialakításában alapvető szerepet játszó tényező a termőhely változó vízellátottsága, mely a homok sajátos vízgazdálkodási tulajdonságai miatt alakul ki. A homok alapkőzet nagy vízáteresztő és gyenge vízmegtartó képessége, rossz kapilláris vízemelése miatt a felső talajréteg gyorsan kiszárad. Csapadékosabb időjárás esetén a vízzáró réteg feletti talajszintek telítődnek vízzel, időszakos felszíni vízborítás keletkezik. A kékperjés cseres-tölgyes fajösszetételében jól tükröződik a termőhely változó vízellátottsága.

A magasabb fekvésű, buckás felszínnek lábainál korábban források fakadtak. Ilyen források táplálták a legtöbb kis lápmedencét, melyeknek természetes erdőtársulása az égeres láperdő (*Carici*

elongatae-Alnetum). A patakok mentén keskeny sávban égerligetek (*Carici pendulae-Alnetum*) alakultak ki, a völgyek mélyebb fekvésű, időszakosan pangóvízes területein nagy területeket borítanak égeres mocsárerdők (*Angelico sylvestri-Alnetum glutinosae*).

Korábban helyenként, főleg a peremi részeken – a legeltetés hatására - mészkerülő homoki gyepek (*Festuco dominii-Corynephorretum*) és homoki legelők (*Thymo serpylli-Festucetum pseudovinae*) is kialakultak. Mára ezek területe apró foltokra zsugorodott. A fellazult talajfelszín helyenként alapkőzetig erodálódott, ilyen helyeken mészkerülő pionír gyepek (*Filagini-Vulpietum, Airo-Vulpietum*) jelentek meg.

A fátlan, vízhez kötött lágyszárú növénytársulások is képviselve vannak, kisebb láprétek és mocsárrétek is találhatóak a területen. Legnagyobb kiterjedésű a Tuskósi-rét, amely éppen a Baláta-tó közelében, attól északnyugatra található. Természetes vízi élőhelyek a láptavak, közülük legnagyobb a Baláta-tó, melyben sokféle úszó, lebegő és gyökerező hínártársulás él.

